

КЛАРА ПАНЮЦІЧ*

Кожны раз, сустракаючы гэтую жанчыну або проста згадваючы пра яе, пераконваешся ў тым, што сапраўдным Настаўнікам трэба нарадзіцца. Зразумела, у педагагічнай прафесіі неабходна агульнае выхаванне, прафесійная эрудыцыя, пастаяннае самаўдасканаленне, любоў і павага да навучэнцаў, велізарнае жаданне працаваць... Але многае, відаць, вырашаюць прыродныя дадзеныя, спадчыннасць.

Нарадзілася Клара Макараўна Панюціч 16 студзеня 1938 г. у вёсцы Арэхаўна Ушацкага раёна ў сям'і настаўнікаў. Таму невыпадкова, што пасля заканчэння мясцовай сямігодкі яна паступі-

* Першы варыянт нарыса апублікаваны ў суаўтарстве з С. Фатцеевай у часопісе «Роднае слова» (№ I, 2013 г.).

ла ў Полацкае педагагічнае вучылішча, а потым – у Мінскі педагагічны інстытут імя А. Горкага. Імкненне да самаўдасканалення і грунтоўнай тэарэтычнай падрыхтоўкі, адчуванне народнага слова, захапленне яго вобразнасцю і мілагучнасцю скіравалі здольную і зацікаўленую студэнтку ў дыялекталагічны гурток. Тут былі пасеяны ў яе душы першыя зярняткі сапраўднай навукі, што так ураджайна пазней узраслі на ніве беларускай лінгвістыкі (больш за 100 навуковых і вучэбна-метадычных публікацый за педагагічную кар’еру). Але спачатку была настаўніцкая праца ў Пятровіцкай сярэдняй школе Смалявіцкага раёна, потым вучоба ў аспірантуры пры кафедры беларускага мовазнаўства Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. Горкага пад кіраўніцтвам прафесара Фёдара Янкоўскага па даследаванні гаворак Ушаччыны, паспяхова абарона кандыдацкай дысертацыі «Лексіка сучаснай народнай гаворкі Ушаччыны (найменні асоб і іх характарыстыка)» [2]. Пазней сваё дысертацыйнае даследаванне яна апублікавала асобнай кнігай, якая і да гэтага часу застаецца актуальным і запатрабаваным выданнем для мовазнаўцаў, незаменным дарадцам для студэнтаў, магістрантаў і аспірантаў [1].

У працы прааналізавана дыялектная сістэма найменняў роднасці і сваяцтва, а таксама лексіка, якой характарызуюць людзей паводле іх узросту, фізічнага стану, паводзін, адносін да працоўнай дзейнасці. Паказаны асаблівасці семантыкі занатаванай лексікі, адметнасці яе ўтварэння і ўжывання ў гаворках Ушаччыны, суадносіны з лексічнай сістэмай літаратурнай мовы і іншых беларускіх гаворак, прыведзена этымалогія паасобных найменняў. Матэрыялам даследавання сталі ўласныя запісы, зробленыя на Ушаччыне ў 1960–1970 гг., выкарыстаны таксама друкаваныя і рукапісныя дыялектныя слоўнікі, этнаграфічныя і фальклорныя крыніцы, творы мастацкай літаратуры, матэрыялы кандыдацкіх дысертацый, этымалагічныя, перакладныя, тлумачальныя і іншыя слоўнікі славянскіх моў.

У 1970-я гады на кафедры беларускага мовазнаўства пад кіраўніцтвам Фёдара Янкоўскага распачалася падрыхтоўка і публікацыя серыі вучэбных дапаможнікаў па сучаснай беларускай

мове для студэнтаў педагогічных спецыяльнасцей. І Клара Панюціч актыўна і годна ўключылася ў гэтую справу. Яе раздзелы ў дапаможніках «Сучасная беларуская літаратурная мова: Лексікалогія. Фанетыка. Арфаграфія» (3-е выд., 1993 г.), «Сучасная беларуская літаратурная мова: марфалогія» (3-е выд., 1997 г.), «Сучасная беларуская літаратурная мова: практычныя заняткі» (3-е выд., 1995 г.), «Сучасная беларуская літаратурная мова: кантрольныя працы» (3-е выд., 2000 г.), «Курсавыя працы па беларускай мове» (1990 г.) і іншыя вылучаюцца стройнасцю пабудовы, лагічнасцю і паслядоўнасцю выкладу тэарэтычнага матэрыялу, удала і дакладна падабранымі ілюстрацыямі. Тое самае можна сказаць пра раздзелы, напісаныя ёй у дапаможніках па беларускай мове для вучняў і абітурыентаў, што таксама неаднаразова перавыдаваліся (напрыклад, «Беларуская мова: тэорыя, тэсты» пад рэд. Н. Гаўрош; 3-е выд., 2008 г.).

Асобна варта адзначыць дапаможнік для студэнтаў «Практыкум па беларускай мове» (апошняе выданне ў 2010 г.), напісаны ў суаўтарстве з такімі аўтарытэтнымі беларускімі вучонымі, як Іван Лепешаў і Галіна Малажай – таксама вучнямі Фёдара Янкоўскага. Навуковая вартасць і практычная запатрабаванасць гэтай працы найбольш пераважна вызначаецца ўжо тым, што яна вытрымала аж пяць выданняў!

Шмат часу, намаганняў, прафесійнага таленту і любові Клара Макараўна аддала актыўнай грамадскай дзейнасці. Яна пастаянна працавала куратарам у студэнцкіх групах, годна выконвала абавязкі намесніка дэкана па навуковай рабоце. Уменне арганізаваць студэнтаў і калег да працы, выключная пунктуальнасць і ўзорная дысцыплінаванасць, памяркоўная патрабавальнасць і выключная самааддача, спагадлівасць і шчырасць ва ўзаемаадносінах, дабрыня і пастаянная гатоўнасць прыйсці на дапамогу – вось асноўныя вызначальныя рысы Клары Макараўны, чалавечыя і прафесійныя, рысы, за якія яе паважаюць і шануюць шматлікія ўдзячныя вучні і калегі, усе, хто ведае яе.

У 2008 г. Клара Макараўна Панюціч пакінула выкладчыцкую працу, але па-ранейшаму цікавіцца справамі роднага ўніверсітэта, кафедры, клопатамі і трывогамі, якімі жыве *alma mater*. Мала-

дзеішым калегам заўсёды радасна і прыемна сустракацца з ёй, абмяркоўваць творчыя праблемы, слухаць карысныя парады.

Літаратура

1. Панюціч, К. М. Лексіка народных гаворак / К. М. Панюціч ; пад рэд. Ф. М. Янкоўскага. – Мінск : Вышэйшая школа, 1976. – 127 с.
2. Панютіч, К. М. Лексіка сучаснага народнага гавора Ушаччыны (наіменаванія ліц і іх характарыстыка) : авторэф. дис. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / К. М. Панютіч ; Ін-т языкознання АН БССР. – Мінск, 1971. – 23 с.

ЯЎГЕНІЯ РАМАНОВІЧ

Важкія здабыткі і дасягненні любой галіны навукі складаюцца з многіх сотняў і тысяч дробных унёскаў асобных даследчыкаў, кожны з якіх аддаў сваю пацерку ў агульную скарбонку. І не варта ўзважваць і вылічваць цану капярэтнага вучонага ў агульным працэсе вывучэння навакольнага свету, у імкненні спазнаць, адкрыць ісціну. Важна – і тага галоўнае – не забыць ніводнага працаўніка, не згубіць ніводнай пацеркі здабытых ведаў і выказаць нашу шчырую ўдзячнасць кожнаму даследчыку.

Нарадзілася Яўгенія Міхайлаўна Рамановіч 6 ліпеня 1922 г. у вёсцы Дараганавы Асіповіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Незадоўга да гэтага сядзі з Петраграда ў ліку «дваццаціпяцітысячнікаў» для арганізацыі на Міншчыне першых камун, калгасаў і саўгасаў быў накіраваны бацька Міхаіл Мікалаевіч Рамановіч. Прызваны ў армію ў 1912 г., ён прайшоў нялёгкімі шляхамі Першай сусветнай і Грамадзянскай войнаў, удзельнічаў у рэвалюцыі 1917 г. Маці, Юлія Пракопаўна Курыловіч, хатняя гаспадыня, і бацька былі родам з вёскі Стральцы Гродзенскага раёна.

Праз кожныя два гады сям'я пераязджала на іншае месца, таму ўжо з самага ранняга дзяцінства Яўгенія Рамановіч пазнаёмілася з жыццём, побытам, культурай і традыцыямі беларускай вёскі ў розных рэгіёнах Міншчыны. Усё жыццё яна з прыемнасцю ўспамінала часы, праведзеныя ў Дараганаве, Цімкавічах, Рымашах, Тарасаве, Соснах і іншых дарагіх сэрцу вёсках свайго